UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlul de manuscris

CZU: 341.231.14-053.2

ZAHARIA VIRGINIA

PROTECȚIA SPECIALĂ A COPIILOR ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

SPECIALITATEA: 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ŞI EUROPEAN PUBLIC

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIŞINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Universității de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul Drept Internațional şi European.

Conducător ştiinţific:
BURIAN Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar,
specialitatea: 552.08 – Drept internațional şi european public

Referenți oficiali:
FUEREA Augustin, doctor în drept, profesor universitar, (România)
CHIRTOACĂ Natalia, doctor în drept, conferențiar universitar

Componența Consiliului Ştiinţific Specializat:
BALAN Oleg, **preşedinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
DORUL Olga, **secretar ştiinţific**, doctor în drept, conferențiar universitar
ARHILIUC Victoria, doctor habilitat în drept, profesor cercetător
CAUIA Alexandru, doctor în drept, conferențiar universitar
CIUGUREANU-MIHAILUȚĂ Carolina, doctor în drept, conferențiar universitar
AVORNIC Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar
MILICENCO Stela, doctor în sociologie, conferențiar universitar

Susținerea tezei va avea loc la „09" septembrie 2016, ora 09^{00} în şedința Consiliului ştiinţific specializat D30.552.08-03 din cadrul Universității de Stat din Moldova, pe adresa: str. Al. Mateevici, nr.60, bloc IV, sala 222, mun. Chişinău, Republica Moldova, MD 2009.

Teza de doctor şi autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova şi la pagina web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la „____" _____ 2016

Secretar ştiinţific al Consiliului Ştiinţific Specializat:
DORUL Olga, doctor în drept, conferențiar universitar _____

Conducător ştiinţific:
BURIAN Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar_____

Autor:
ZAHARIA Virginia _____

© Zaharia Virginia, 2016

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Dreptul la viață este un drept natural fundamental al omului. Acesta este consfințit în tratatele internaționale în materia drepturilor omului, având caracter absolut ce nu poate fi suspendat sau limitat în situații excepționale sau în caz de conflict armat. Totodată, anume în situațiile de tensiuni interne şi conflicte armate contemporane sunt comise atrocități ce subminează acest drept fundamental şi deseori victimele acestor încălcări devin cele mai vulnerabile pături ale populației statelor.

După ororile provocate de cel de-al doilea Război Mondial, când numărul copiilor, începând cu sugacii, asasinați până la vârsta de 16 ani de către naziști era apreciat la 1.000.000. [22, p. 124], lumea a aflat care sunt consecințele marilor conflagrații asupra copiilor, precum şi a devenit conştientă de necesitatea de a-i proteja de ceea ce este cel mai rău. Cert este faptul că războiul afectează de asemenea, iar uneori doar copiii.

Astăzi se intensifică cazurile de atragere a copiilor în conflictele armate. Cauzele sunt cele mai variate:

- situația economică precară a beligeranților,
- relațiile tensionate ale copiilor cu membrii familiei sau cu forțele guvernamentale,
- modificarea caracterului conflictelor armate,
- progresul tehnico-ştiințific,
- accesul liber la armament,
- durata conflictelor militare,
- necesitatea de a recupera pierderile din rândul forțelor armate.

Prin urmare, copiii devin nu doar victime, ci şi instrumente în acțiunile de luptă. Suferințele lor capătă forme diferite atât în cadrul conflictului armat, precum şi în rezultatul lor. Copiii sunt omorâți, mutilați, devin orfani, sunt răpiți, lipsiți de educație şi asistență medicală, la fel sunt obligați să suporte traume şi şocuri emoționale. Forțați să părăsească căminele, copiii strămutați devin deosebit de vulnerabili.

Fetele se supun unui risc suplimentar, exploatării şi violenței sexuale. Toate aceste categorii de copii sunt victime ale conflictului internațional; toate categoriile merită atenție şi protecție din partea comunității internaționale.

Această necesitate are la bază următoarele rațiuni: *primo*, copiii sunt mai puțin pregătiți pentru adaptarea sau reacționarea la o situație de conflict; *secundo*, copiii sunt cel mai puțin vinovați pentru izbucnirea conflictului armat, însă totodată anume ei sunt cei care se supun disproporționat

încercărilor dificile pe care le antrenează orice conflict armat; *tertio,* copiii întruchipează speranțele şi viitorul oricărei societăți, fiind nimiciți, ca consecință, va fi nimicită însăşi societatea din care fac parte copiii – victime; *quatro,* lipsa gradului de conştientizare a consecințelor implicării copiilor în ostilități.

În lumea întreagă copiii sunt recrutați de către forțele armate sau grupările armate din opoziție şi exploatați în calitate de combatanți. Fiind uşor manipulați, copiii sunt uneori impuşi să comită crime grave, inclusiv violarea şi omorârea persoanelor civile, folosind în acest scop arme de foc. Unii sunt impuşi să-şi omoare chiar membrii familiilor sau alți soldați copii. Alții sunt folosiți în calitate de bucătari, paznici, curieri, spioni, precum şi sclavi sexuali.

În Primul Război Mondial victimele din rândurile populației civile constituiau 5% din numărul total de victime. În cel de-al Doilea Război Mondial această cifră s-a majorat la 48%. Astăzi 90% din victimele conflictelor armate din întreaga lume revin populației civile, un număr considerabil din care îl constituie copiii, şi deşi copiii sunt cei mai puțin vinovați de declanşarea conflictelor armate, ei cel mai mult suferă pe urma lor. În sufletele copiilor care se ciocnesc cu violența şi omorurile, strămutarea sau pierderea oamenilor dragi, frica şi ura lasă urme adânci.

În timpul de față majoritatea conflictelor armate sunt fără caracter internațional, însă în cadrul lor au loc numeroase încălcări de drept internațional umanitar, care după gradul de pericol social pe care îl prezintă nu cedează acțiunilor calificate drept „încălcări grave" şi sunt considerate infracțiuni de război. Societatea internațională nu poate tolera situația că aceste fapte ilicite rămân nepedepsite. Prin urmare, în doctrina dreptului internațional a apărut necesitatea răspândirii mecanismului de contracarare a încălcărilor serioase şi pentru conflictele armate. [58]

Descrierea situației în domeniul de cercetare şi identificarea problemelor de cercetare. Problema de bază în materie o constituie aspectele realizării răspunderii care survine pentru cei care încalcă interdicția utilizării copiilor în conflictele armate: pentru cei ce recrutează, precum şi pentru statele care admit această încălcare.

Din păcate, practica demonstrează că deseori săvârşirea acestei infracțiuni rămâne nepedepsită. Or, la săvârşirea infracțiunii participă mai multe persoane, însă sunt pedepsite unități. În această ordine de idei, argumentând teza că atragerea la răspunderea internațională a persoanelor vinovate de implicarea copiilor în ostilități este o problemă stringentă sesizată de actorii internaționali, pe parcursul lucrării vom atrage atenție sporită celor două cauze din zilele noastre şi anume a lui Thomas Lubanga Dyilo (Republica Democrată Congo) şi Charles Taylor (Liberia), care au fost deferiți justiției pentru recrutarea copiilor soldați. Procesele ce au avut loc au avut menirea de

a preciza definiția şi elementele constitutive ale acestei infracțiuni şi au finalizat prin condamnarea persoanelor pentru mai multe infracțiuni, inclusiv pentru atragerea copiilor în ostilități.

Problema respectivă a căpătat dimensiuni considerabile pe măsura dezvoltării politicii mondiale şi relațiilor internaționale. Azi putem constata acel fapt că necătând la codificările multiple realizate în materia protecției generale şi speciale a copilului în situația conflictelor armate, copilul rămâne a fi victima extrem de vulnerabilă.

Pe acest fundal, în contrast puternic cu aspirațiile societății internaționale legate de progresul considerabil atins în materia realizării agendei de lucru a statelor şi organizațiilor internaționale preocupate de subiectul tratat, este faptul că în continuare au loc încălcări serioase, ce aduc atingere copiilor în situație de conflict armat.

Conform datelor prezentate de Organizația Națiunilor Unite, începând cu anul 1987 în diferite conflicte armate au decedat circa 2 milioane femei şi copii, ce au constituit practic 90% din numărul total al răniților şi decedaților în conflictele armate contemporane, iar în jur de 6 milioane de femei şi copii au primit răni grave şi traume irecuperabile. [58]

În fiecare an între 8 000 şi 10 000 copii sunt mutilați sau omorâți de minele terestre. Mai mult de un milion copii au devenit orfani sau au fost separați de familiile lor de către un război. În jur de 300 000 copii au fost înrolați în circa 20 conflicte armate. [9]

Ținem să menționăm că tema cercetată este una actuală inclusiv pentru statul nostru, or, actualmente, migrația ilegală, ca fenomen, este caracteristică pentru Republica Moldova şi este realizată în următoarele scopuri: utilizarea muncii forțate sau ținerea angajaților în stare de sclavie, exploatare sexuală, folosirea persoanei în industria pornografică, implicarea migranților în conflicte armate, antrenarea persoanei în activitatea criminală. Adopțiile internaționale ilicite pot fi efectuate şi în unul din scopurile enumerate anterior. [4, p. 51]

Deşi nu se cunosc în prezent cazuri de atragere a copiilor din Republica Moldova în conflictele armate, cu excepția conflictului de pe Nistru din anul 1992, statul nostru are obligația generală de a proteja copiii şi această obligație se materializează inclusiv prin asigurarea cadrului normativ efectiv în materia protecției copiilor de efectul ostilităților.

Prin urmare, actualitatea temei ”Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar” este condiționată de realitățile vieții contemporane, şi implicit, de importanța studierii problemelor principale ce se ivesc în urma impactului conflictelor armate asupra copiilor.

Scopul şi obiectivele lucrării. Reieşind din actualitatea şi importanța prezentului studiu, ne propunem cercetarea aprofundată şi multiaspectuală a conținutului protecției speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar, fapt ce va contribui la argumentarea ştiințifică a instituției protecției

juridice a copilului în dreptul internațional umanitar. De asemenea, fixăm sarcina de a determina sancțiunile stabilite pentru recrutarea copiilor existente la moment, precum şi elaborarea recomandărilor practice pentru interzicerea recrutării prin înaintarea sancțiunilor concrete.

În vederea atingerii scopurilor propuse, fixăm următoarele obiective:

- definirea copilului prin prisma reglementărilor de drept internațional umanitar;
- analiza instrumentelor juridice naționale şi internaționale care reglementează situația copiilor afectați de conflictele armate.
- determinarea conținutului protecției generale şi protecției speciale a copiilor în ostilități;
- reflectarea şi evaluarea practicilor recrutării copiilor în conflictele armate, precum şi examinarea premiselor ce determină recrutarea copiilor soldați;
- analiza statutului juridic al copilului soldat;
- analiza măsurilor privind interzicerea şi reprimarea implicării sub orice formă a copiilor în conflictele armate, inclusiv analiza sancțiunilor de drept internațional şi național în materia recrutării copiilor în război, precum şi cercetarea mecanismelor de aplicare a acestor sancțiuni, evaluarea eficacității lor.

Metodologia cercetării ştiințifice. Suportul metodologic şi teoretico-ştiințific al lucrării rezidă în cercetarea problemei ştiințifice prin aplicarea metodelor: istorică, comparativă, logică (sinteza, analiza deductivă, inductivă, analitică, generalizare, specificare), sistemică.

Noutatea şi originalitatea ştiințifică a lucrării o constituie abordarea interramurală şi interdisciplinară a conceptelor: copil, recrutare, protecția generală a victimelor conflictelor armate, protecția specială a copiilor în conflictele armate.

Problema ştiințifică importantă soluționată constă în cercetarea multidimensională prin prezentarea completă şi obiectivă, în premieră, a determinării conținutului instituției protecției speciale a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar, evidențierea necesității reglementării exprese a situațiilor întâlnite în conflictele armate contemporane în care copilul necesită protecție suplimentară, pentru elaborarea şi înaintarea recomandărilor concrete, fapt care permite clarificarea pentru teoreticieni şi practicieni din domeniul dreptului internațional a numeroaselor acte normative cu un conținut, deseori, confuz şi contradictoriu în vederea interpretării, aplicării şi cercetării corecte a conceptelor tratate în teză.

Semnificația teoretică rezultă din concluziile obținute la finele studiului asupra formelor şi conținutului protecției juridice a copilului în conflictele armate contemporane.

Lucrarea aduce un aport considerabil la dezvoltarea materiei protecției juridice a copilului în conflictele armate contemporane în calitatea sa de instituție de drept internațional umanitar.

Totodată, rezultatele cercetării au un caracter aplicativ pentru specialiştii preocupați de protecția specială a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar.

În teza de doctorat sunt evidențiate problemele actuale de implicare a copiilor în conflictele armate şi sunt făcute generalizări teoretice şi practice cu referire la dificultățile iscate în procesul de reglementare a acestui fenomen la nivel național, regional şi mondial.

Teza de doctorat a fost elaborată având la bază suportul teoretico-ştiințific pe care l-au constituit lucrările ştiințifice a autorilor din Republica Moldova (Balan O. [1], Ciugureanu-Mihăiluță C. [7], Rusu L. [33], Țarălungă V. [40], Cauia A. [6], Mocanu E. [25], Şova L. [37], Bodean M. [4], Cuşmir L. [12]); România (Oprea I. [27], Panfil C.-G. [27], Radu R. [276], Zăstroiu V. [27], Diaconescu Gh. [13], Mazilu D. [23], Cloşca I. [8], Dianu T. [14], Bernadac C. [3]); Federația Rusă (Гунько О. [53], Котляров И. [54]); Belorusia (Старовойтов О. [56], Шакуро Е. [58], Робул А. [55]); Franța (Mermet J. [24], Fin E. [16], Torrelli M. [39], Tapa B. G. [38]); Statele Unite ale Americii (Wessels M. [42], Gutman R. [18]); Marea Britanie (Henckaerts J.-M. [20], Doswald-Beck L. [20]) etc., ce conțin informații despre premisele care determină recrutarea copiilor soldați, statutul juridic al copilului soldat, protecția generală şi specială a copiilor în ostilități. Autorii menționați au analizat în linii generale instituția protecției drepturilor copilului. Totodată, cu referire la subiectul protecției copilului în conflictele armate autorii s-au limitat la enumerarea prevederilor actelor normative în vigoare. Prezenta lucrare vine cu o analiză deductivă a instituției indicate.

Suportul normativ, l-a constituit, în special, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, 1989 [11]; Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989 [28] etc., precum şi: Carta Africană a Drepturilor şi Bunăstării Copilului, 1990 [5]; Statutul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie, 1993 [35]; Statutul Tribunalului Internațional pentru Rwanda, 1994 [36]; Statutul Curții Penale Internaționale, 1998 [34]. Suplimentar, pentru trasarea concluziilor pertinente la Capitolul 3, am făcut apel la practica judiciară a instanțelor jurisdicționale internaționale.

Prezenta teza de doctorat reprezintă o abordare interdisciplinară, complexă a problemelor teoretice şi practice a instituției interramurale protecția copilului în conflictele armate. În acest sens, în expunerea materiei, am ținut cont de conținutul altor ramuri de drept ce conțin reglementări pertinente: protecția internațională a drepturilor omului, dreptul refugiaților, dreptul internațional penal, etc.

Valoarea aplicativă a lucrării este determinată de relevanța recomandărilor formulate în teză. Cercetările efectuate constituie o contribuție la dezvoltarea fundamentelor teoretice, fiind destinată studenților, masteranzilor, doctoranzilor, dar şi cadrelor didactice atât în cadrul instituțiilor

de învățământ cu auditoriu civil, precum şi de instituțiile cu profil militar. Evident, studiul poate fi util practicienilor în momentul în care aceştia sunt preocupați de rezultatele investigațiilor ştiințifice în materia protecției internaționale speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar.

Lucrarea îşi propune să constituie o contribuție reală la dezvoltarea şi organizarea unui sistem de control efectiv asupra utilizării copiilor în conflictele armate. De asemenea, valoarea practică este determinată de posibilitatea implementării recomandărilor ce vizează oportunitățile de consolidare a normelor juridice internaționale în sfera protecției speciale a copilului în conflictele armate contemporane.

Rezultatele ştiințifice principale înaintate spre susținere:

1. a fost realizat un studiu amplu al literaturii de specialitate şi al actelor normative internaționale în materia protecției copiilor în conflictele armate întru a facilita înțelegerea locului respectivei instituții interramurale în sistemul dreptului internațional penal, dreptului internațional al drepturilor omului şi dreptului internațional umanitar;
2. a fost fundamentat teoretic şi practic conceptul de protecție specială a copiilor în dreptul internațional umanitar;
3. a fost făcută o analiză comparativă a prevederilor legislative ale diferitor state pe marginea subiectului tratat în prezenta lucrare;
4. au fost analizate profund condițiile angajării răspunderii internaționale pentru implicarea copiilor în ostilități;
5. rezultatele cercetării pot servi la dezvoltarea doctrinei autohtone în materia dreptului internațional public, dreptului internațional penal şi dreptului internațional umanitar.

Implementarea rezultatelor ştiințifice se înscrie prin excelență în direcțiile de cercetare a Departamentului Drept Internațional şi European a Universității de Stat din Moldova, contribuind deja la îmbunătățirea curriculumului la disciplina drept internațional umanitar.

Aprobarea rezultatelor ştiințifice. Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Drept Internațional şi European al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, fiind analizată şi propusă spre susținere în cadrul Seminarului Ştiințific de Profil 552.08 – drept internațional şi european public la data de 18 iunie 2015. Aspectele principale supuse cercetării au fost diseminate în publicații şi prezentate la conferințe ştiințifice naționale şi internaționale.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetărilor au fost reflectate în 17 publicații ştiințifice (7,46 c.a.) ale autoarei, publicate în reviste de specialitate şi în culegeri ale conferințelor ştiințifice naționale şi internaționale, precum şi în elaborarea lucrărilor metodice.

Volumul şi structura tezei include 171 pagini concretizate în: introducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie din 149 de titluri, 6 anexe.

Cuvintele-cheie: copil, protecția internațională, conflict armat, combatant, victimă a conflictului armat, recrutare, infracțiune internațională, răspundere internațională.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reflectă actualitatea şi importanța problemei abordate, a obiectului de cercetare, determină scopul şi obiectivele principale ale tezei, noutatea ştiințifică a rezultatelor obținute, problema ştiințifică importantă soluționată în domeniu, suportul metodologic şi teoretico-ştiințific a tezei, suportul normativ, semnificația teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării, importanța teoretică a studiului, aprobarea rezultatelor şi sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, întitulat **"Reglementări normative şi reflecții doctrinare privind protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar"** conține o analiză a situației în domeniul tezei. În acest sens, ne-am propus să realizăm o investigație completă şi detaliată a instituției protecției copiilor în dreptul internațional umanitar [51, p. 408-412] în plan doctrinar, precum şi în plan normativ, analizând profund materialele ştiințifice şi actele juridice internaționale şi naționale la tema tezei propuse spre susținere.

Astfel, primul capitol al lucrării prezintă, printre altele, o compilație a informațiilor privind dezvoltarea cadrului normativ ce direcționează acțiunea internațională în materia protecției copiilor afectați de conflictele armate. La fel, în limitele cercetărilor desfăşurate ne-am propus analiza noțiunilor-cheie ale prezentei lucrări şi anume: definirea copilului potrivit actelor normative internaționale, precum şi abordări terminologice specifice. Totodată, pornind de la caracterul eterogen al conflictelor armate contemporane, am elucidat principalele categorii cunoscute astăzi. În acelaşi timp, fiind conştienți de faptul că analiza naturii juridice ale conflictelor armate constituie obiectul unui studiu separat, am examinat cele mai expresive situații întru demonstrarea tezelor propuse în contextul protecției speciale a copiilor.

Concluzii la Capitolul 1: Dreptul internațional public prezintă ca norme imperative interdicția de a recurge la forță sau amenințarea cu forța în relațiile internaționale, egalitatea suverană a statelor, protecția internațională a drepturilor omului, dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, *pacta sunt servanda*, legile şi obiceiurile războiului, interzicerea poluării mediului ambiant etc.

După cum se poate observa, normele cu caracter umanitar, printre care se înscrie şi Convenția cu privire la drepturile copilului, 1989 [11], sunt considerate, alături de principiile fundamentale ale dreptului internațional, drept norme imperative. Ultimul deceniu a devenit teatru pentru numeroasele evoluții în materia implicării, dar şi a protecției copiilor în perioada ostilităților.

În acest sens, statele sesizând pericolul pe care-l prezintă impactul conflictelor armate asupra viitoarelor generații s-au unit întru crearea unui răspuns categoric situațiilor din viața internațională şi, în special, luarea unei atitudini prompte vis-a-vis de subiecții ce săvârşesc asemenea infracțiuni [43, p. 222-225].

Instituția protecției internaționale a drepturilor copilului în calitatea sa de ansamblu de norme de drept internațional ce reglementează conduita subiecților de drept internațional în vederea asigurării şi protecției drepturilor copiilor în toate sferele vieții a început să se contureze după cel de-al II-lea Război Mondial.

Sistemul contemporan de protecție a drepturilor copilului, în calitate de parte componentă a protecției internaționale a drepturilor omului, a fost format în cadrul Organizației Națiunilor Unite, al cărui principiu fundamental a devenit proclamarea respectării drepturilor şi libertăților omului fără careva discriminare [57].

Cadrul normativ în materia protecției copiilor afectați de conflicte armate este unul tradițional, fiind exprimat de surse convenționale, surse subsidiare, iar cutumei revenindu-i rolul de a suplini lacunele existente. Totodată, este necesar să remarcăm rolul activ al Consiliului de Securitate a ONU care contribuie efectiv la sporirea gradului de protecție a copiilor. În acest sens Consiliul de Securitate a elaborat o serie de rezoluții ce au culminat cu Rezoluția 1612 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind copiii şi conflictele armate, adoptată la 26 iulie 2005 [32].

Soluționarea noilor probleme în sfera protecției drepturilor copiilor trebuie făcută în contextul modificărilor trăsăturilor caracteristice ale conflictului armat şi efectelor sale asupra copiilor. Or, pentru a asigura o protecție eficientă a copiilor în conflictele armate, dreptul internațional trebuie să fie capabil să răspundă la natura schimbătoare a conflictelor armate contemporane. [41, p. 809]

În ultimii ani conflictele armate dau dovadă de o schimbare a strategiei militare. Astfel, dacă în perioada Războiului Rece şi primii ani ce au urmat s-a discutat despre conflicte clasice în care două armate erau puse față în față, în ultimul deceniu, structura operațional-acțională pe care au îmbrăcat-o dispozitivele de acțiune, în special pentru forțele terestre, a determinat diversificarea tacticilor. Fiecăreia dintre tipurile de forțe – forțe luptătoare, forțe de sprijin/susținere al/a luptei şi

forțe de sprijin logistic – îi corespunde un tip de tactică: tactica forțelor luptătoare (tactica armelor întrunite), tactica forțelor de sprijin şi tactica logisticii trupelor. [26]

Arta militară nu a rămas în afara evenimentelor şi fenomenelor ce au determinat evoluția omenirii după sfârşitul Războiului Rece, ci s-a adaptat continuu.

Globalizarea este unul dintre fenomenele ce au influențat arta militară, prin modificarea treptată a naturii războiului. Lupta armată a rămas forma organizată de practicare a violenței, însă ea include acum o componentă civilă importantă, se urmăresc obiective cu impact psihologic maxim, sunt evitate victimele şi distrugerile inutile. Principiile clasice ale luptei armate nu s-au schimbat radical, ci au căpătat noi valențe, noi completări ce ilustrează fizionomia şi natura conflictelor contemporane. [17, p.55]

Revoluția în domeniul militar, ce este influențată la rândul său de globalizare, are, de asemenea, impact direct asupra artei militare. Problema fundamentală este aceea că nici o forță militară nu îşi poate permite să fie statică din punct de vedere al naturii sale şi al capabilităților. Tehnologiile militare şi cele corelate se modernizează permanent, iar capabilitățile şi echipamentele devin învechite. De aceea, pentru a rămâne credibile şi eficiente, forțele militare trebuie să treacă periodic printr-o perioadă de transformare, atât în ceea ce priveşte tehnica şi capabilitățile, cât şi în ceea ce priveşte conceptele, doctrinele şi strategiile. Toate aceste adaptări şi transformări ne conduc la ideea că, în viitorul apropiat, acțiunile militare vor avea loc, probabil, într-un spațiu de luptă fluid, multidimensional. Principalele caracteristici vor fi: acțiunile asimetrice, mobilitatea, dispersabilitatea, descentralizarea, manevrabilitatea, flexibilitatea, folosirea unei game largi de acțiuni de luptă aeriene, terestre, navale, spațiale, informaționale, psihologice şi speciale, duse simultan la nivel strategic, operativ şi tactic, continuu şi într-un ritm susținut, urmărindu-se lovirea decisivă a punctelor decisive ale inamicului şi obținerea imediată a victoriei prin înfrângerea lui psihică şi fizică. [17, p.56]

În aceste condiții creşte riscul afectării copiilor de consecințele conflictelor armate deoarece majoritatea conflictelor armate interne sunt purtate în regiuni tribale şi ca rezultat orice persoană din afara unui grup particular este privită ca duşman. [41, p. 809]

Capitolul 2 **”Protecția specială şi garantarea drepturilor copiilor antrenați în conflictele armate”** prezintă nucleul subiectului propus spre cercetare ştiințifică, în mod detaliat, fiind concentrate momente descriptive ale instituției protecției drepturilor copilului în dreptul internațional umanitar cum sunt: conținutul protecției juridice internaționale speciale a copiilor în conflictele armate [46, p. 218-220], aprecierea juridică a recrutării copiilor [52, p. 23-26], statutul juridic al copilului soldat.

Prin modul în care este prezentat materialul doctrinar şi convenţional la acest capitol nu am realizat decât o abordare logică, pornind de la informaţia cunoscută la capitolul 1 spre detalizarea sa pentru a crea o viziune echilibrată asupra instituţiei precăutate. În această ordine de idei, am elucidat conţinutul juridic al protecţiei generale, precum şi a protecţiei speciale a copilului în dreptul internaţional umanitar, am determinat vârsta minimă de la care copilul poate fi antrenat în ostilităţi, au fost precăutate situaţiile particulare ale copilului refugiat şi copilului prizonier de război etc.

Concluzii la capitolul 2: Recrutarea copiilor există încă din antichitate, dar a început să fie privită ca factor negativ abia la sfârşitul secolului XX ca rezultat al schimbării caracterului şi metodelor de purtare a conflictelor armate [47, p. 157-162].

Copiii au început să participe direct la ostilităţi, au fost învăţaţi să folosească armele şi explozivele. În prezent, în conflictele armate sunt atraşi circa 250 000 copii. Doar în ultimii zece ani aproximativ 2 milioane copii au fost omorâţi în timpul conflictelor armate şi 6 milioane copii au fost mutilaţi. [21]

Drepturile copiilor în conflictele armate pot fi mai eficient realizate odată cu satisfacerea următoarelor condiţii: drepturile sunt cuprinse în actele normative internaţionale cu caracter regional şi universal, precum şi în tratatele internaţionale locale; drepturile sunt reflectate şi strict determinate în legislaţia naţională şi au mecanisme efective de aplicare şi executare; drepturilor respective le corespund toate celelalte elemente componente ale instituţiei protecţiei drepturilor copilului în război (obligaţiile altor subiecţi, garanţiile etc.); drepturile sunt reflectate în legi prin posibilitatea prestabilită de alegere dintre multitudinea mijloacelor rezultative de protecţie.

Capitolul 3 **”Răspunderea juridică pentru implicarea copiilor în conflictele armate”** încununează abordarea de la general spre particular a instituţiei protecţiei speciale a copilului în dreptul internaţional umanitar.

Astfel, aici am analizat subiectul recrutării copiilor-combatanţi în calitate de crimă internaţională de război, am analizat condiţiile angajării răspunderii internaţionale pentru implicarea copiilor în conflictele armate [44, p. 37-39] şi am evaluat aportul mecanismelor de control în aplicarea răspunderii privind copiii în conflictele armate [49, p. 43-46].

Deşi practica statelor de atragere la răspundere pentru implicarea copiilor în ostilităţi în prezent este extrem de neînsemnată, constatăm că primii paşi substanţiali în această direcţie au fost deja făcuţi, în special, de către Curtea Penală Internaţională [48, p. 113-115].

Concluzii la capitolul 3: Efortul consolidat al subiecţilor de drept internaţionali şi al actorilor nonstatali a permis să fie elaborat cadrul normativ în materia răspunderii internaţionale penale pentru implicarea copiilor în ostilităţi. Acest fapt a permis să fie degajată deja o jurisprudenţă

uniformă în materie. Cu toate acestea, este în continuare dificil să conturăm condițiile răspunderii statelor care tolerează practicile de implicare a copiilor în ostilități, aceasta datorându-se raționamentelor de ordin politic.

Utilizarea copiilor soldați este o problemă globală, dar cu cele mai puternice interferențe la nivel local. Acest fapt implică o combinație de strategii care urmează să fie aplicate pe diferite nivele (de la mondial, la local) pentru a răspunde provocărilor noi ce apar în materia protecției internaționale a copiilor de efectele nefaste ale conflictelor armate.

Acțiunile întreprinse de guvernele naționale, statele străine, organizațiile internaționale şi organizațiile neguvernamentale sunt un început admirabil, dar, din păcate, nu au oferit instrumentele necesare pentru soluționarea problemei utilizării copiilor soldați în conflictele armate contemporane. Prin urmare, astăzi societatea internațională este îndreptățită să aplice strategii combinate, centralizate şi descentralizate pentru a răspunde efectiv noilor provocări la acest capitol.

Comitetul Internațional al Crucii Roşii, care acționează în favoarea victimelor conflictelor armate a fost întotdeauna sensibil la soarta copiilor pe timp de război. Începând cu Primul Război Mondial, în special, Comitetul a depus efortul maxim pentru a limita suferințele copiilor contribuind, pe de o parte, la codificarea protecției lor juridice, pe de altă parte – prin acționarea în țările afectate de conflictele armate.

În materia protecției copiilor combatanți, comunitatea internațională îşi propune drept scop primordial adoptarea măsurilor care ar fundamenta capacitatea colectivităților locale să minimizeze sau să prevină folosirea copiilor soldați. De exemplu, statele trebuie să implementeze în ordinea juridică națională standardele naționale şi internaționale care reglementează vârsta minimă de recrutare [50, p. 80-83].

Organizațiile neguvernamentale, grupurile religioase şi societatea civilă pot juca roluri importante în stabilirea cadrului moral, care ar caracteriza participarea copiilor la conflictele armate ca fiind inacceptabilă.

O altă măsură preventivă este documentarea activă şi timpurie a copiilor neacompaniați în zonele de şedere a refugiaților sau persoanelor deplasate.

Concluziile generale şi recomandările prezentate în lucrare dezvăluie gradul evoluat al studiului şi tendința de individualizare în cercetările teoretice de acest sens, cât şi de formare a unor piloni utili pentru specialiştii practicieni. Analiza şi sintetizarea doctrinei, a actelor normative naționale şi internaționale a permis trasarea raționamentelor finale de generalitate în baza cercetărilor efectuate per ansamblu şi prezentarea unor propuneri concrete, inclusiv *de lege ferenda* relevante studiului efectuat.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Studierea, analiza şi generalizarea materialului expus în prezenta investigaţie ştiinţifică permit formularea unui spectru larg de concluzii generale, concluzii care, în viziunea noastră, urmează să determine, la maximum, aplicabilitatea practică a ideilor expuse pe parcurs.

Investigaţiile efectuate în cadrul prezentei lucrări au pus în lumină actualitatea şi importanţa temei de cercetare.

Ajunşi la finalul acestui studiu, considerăm că scopul urmărit de noi a fost atins, iar obiectivele propuse au fost elucidate.

În rezultatul studiului complex asupra doctrinei, legislaţiei naţionale şi internaţionale în materia protecţiei speciale a copilului în dreptul internaţional umanitar, fapt ce ne-a ajutat în conturarea cu claritate a problemei ştiinţifice importante soluţionate în teză, ne exprimăm regretul privind lipsa unei definiţii al beneficiarului protecţiei internaţionale speciale în dreptul internaţional umanitar – copilul.

Pe parcursul studiului am prezentat multiple definiţii ale copilului, după cum sunt acestea prezentate în actele internaţionale, dar şi în doctrină.

Considerăm, că definiţia ce merită a fi reţinută este cea propusă de Convenţia cu privire la drepturile copilului din 1989: ” *prin copil se înţelege orice fiinţă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabila copilului stabileşte limita majoratului sub această vârstă*” [11]. Or, anume convenţia citată şi Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenţia privind drepturile copilului din 1989 [28] pot fi invocate în calitate de *lex specialis* în materia protecţiei internaţionale a copiilor.

Protecţia specială a copiilor afectaţi de un conflict armat este o normă, la origini, cutumiară de drept internaţional umanitar. La momentul de faţă, însă, există un şir de acte internaţionale cu sau fără caracter normativ obligatoriu care o consfinţesc.

Tratatele fundamentale în materia protecţiei copilului în ostilităţi şi regulile de drept internaţional ce protejează copiii în conflictele armate [45, p. 141-147] rezultă din prevederile Convenţiilor de la Geneva din 1949 [10], Protocolul adiţional I din 1977 la Convenţiile de la Geneva [29], Protocolul adiţional II din 1977 la Convenţiile de la Geneva [30], Convenţia cu privire la drepturile copilului din 1989 [11] şi Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenţia privind drepturile copilului din 1989 [28].

În urma analizei actelor în materie, putem afirma cu certitudine că la momentul de faţă există un stimul colosal pentru implementarea în teren a standardelor şi normelor internaţionale în materia

protecției drepturilor omului. Este necesar să păstrăm acest impuls pentru consolidarea succeselor obținute anterior şi pentru asigurarea unui progres în continuare a eforturilor comunității internaționale în materia protecției copiilor de consecințele nefaste ale conflictelor armate.

Chintesența protecției generale şi protecției speciale a copiilor în ostilități poate fi prezentată în următorul conținut:

1. Copiilor trebuie să le fie garantate drepturile fundamentale în perioada conflictelor armate:
   - Este interzisă împiedicarea trecerii libere a produselor alimentare de primă necesitate, hainelor şi medicamentelor destinate copiilor sub vârsta de 15 ani, lăuzelor sau mamelor cu copii sugari, precum şi mamelor cu copii mai mici de 7 ani;
   - Va fi acordată prioritate copiilor în distribuirea ajutoarelor umanitare;
   - Este interzisă provocarea foametei în rândul civililor în calitate de metodă de luptă;
   - Este interzis atacul obiectelor indispensabile supraviețuirii populației civile (rezerve de produse alimentare, surse de apă, spitale etc.)
   - Copiilor şi altor grupuri vulnerabile trebuie să le fie acordată prioritate în timpul evacuării din zonele de conflict; precum şi accesul la asistența medicală necesară.
2. Copiii trebuie protejați contra violenței în perioada conflictelor armate:
   - Persoanele civile întotdeauna trebuie să fie distinse de combatanți şi nu trebuie să devină țintă a atacurilor;
   - Copiilor, în calitate de parte a grupului vulnerabil, ce include femei însărcinate, lăuze, bolnavi şi persoane în vârstă etc. trebuie să le fie acordat un respect special şi protecție contra abuzurilor de orice natură;
   - Anumite mijloace de război sunt interzise – arme chimice, arme biologice, laserul de luptă, minele antipersonal etc.;
   - Este interzisă violența sexuală;
   - Strămutarea forțată a populației civile este interzisă, inclusiv aşa-numita ”purificare etnică”;
   - Nimeni nu va deveni subiectul torturii fizice şi psihice, pedepselor corporale sau tratamentelor inumane ori degradante;
   - Copiii cu vârsta de până la 15 ani nu vor fi recrutați de forțele armate şi nu li se va permite participarea la ostilități;
   - Dacă copiii au fost recrutați în mod ilegal sau utilizați în ostilități, ei trebuie să fie demobilizați şi să le fie asigurat accesul la asistența necesară pentru recuperarea lor fizică şi psihologică, precum şi reintegrarea lor socială;

- Este interzisă aplicarea pedepsei capitale față de persoanele care la momentul săvârşirii infracțiunilor internaționale aveau mai puțin de 18 ani.

3. Copiii capturați sau separați de familiile lor în perioada conflictelor armate sunt în drept să primească protecție specială şi asistență.
   - Părțile beligerante sunt obligate, în măsura posibilului, să păstreze membrii familiei împreună în cadrul internării.
   - Dacă copiii arestați, deținuți sau internați nu pot fi lăsați să stea împreună cu membrii familiilor lor, atunci ei vor fi ținuți separat de adulți; precum şi se va păstra separarea pe gen;
   - Femeile gravide şi lăuzele, precum şi copiii cu vârsta de până la 15 ani trebuie asigurați cu hrană suplimentară, ținând cont de necesitățile lor fiziologice;
   - Copilul deținut trebuie să aibă contact direct, regulat şi frecvent cu familia sa;
   - Familiile au dreptul să cunoască soarta rudelor sale;
   - Trebuie realizate eforturi în vederea identificării copiilor orfani sau separați, înregistrării lor cu scopul reîntregirii familiilor;
   - Copilul trebuie să fie capabil să-şi continue studiile, inclusiv în locurile de detenție, precum şi în afara lor, sub supravegherea persoanelor cu tradiții culturale similare;
   - Mediul cultural al copilului trebuie păstrat, inclusiv valorile morale, religia, cultura şi tradițiile în care copilul a fost crescut. [15]

Situația copiilor soldați s-a ameliorat mult odată cu intensificarea cooperării internaționale în domeniul protecției copiilor în cadrul conflictelor armate. Cooperarea se prezintă ca instrumentul de bază în soluționarea problemelor legate de impactul conflictelor armate asupra copiilor.

La moment, forțele rebele din anumite state suferă pe urma cooperării internaționale în materia combaterii atragerii copiilor în ostilități. Prin urmare, nu pot realiza înrolarea copiilor şi atragerea lor la participare activă în ostilități. Cu toate acestea, unele state dau dovadă de lipsă a cooperării, favorizând sau tolerând atragerea copiilor în ostilități cum sunt: Uganda, Congo, Sierra Leone etc.

Un moment important în consolidarea protecției speciale a copilului afectat de conflictul armat a devenit şi crearea mecanismului atragerii la răspundere penală internațională a persoanelor vinovate. Astfel, Curtea Penală Internațională şi-a început activitatea cu înaintarea acuzării privind recrutarea copiilor în conflict armat lui Thomas Lubanga Dyilo, iar Tribunalul special pentru Sierra Leone a acuzat zece persoane pentru săvârşirea acestei infracțiuni.

În plan ştiințific, estimăm necesar să insistăm asupra existenței unei instituții consolidate în cadrul dreptului internațional umanitar, cum este protecția copilului în cadrul conflictelor armate.

Prin urmare, este logică adaptarea literaturii ştiinţifice în materie, or, anume în aşa mod orice studiu de drept internaţional umanitar poate pretinde a fi unul complet.

În calitate de recomandare *de lege ferenda,* estimăm necesar să fie lucrat un nou set de acte internaţionale în materia protecţiei victimelor conflictelor armate, inclusiv cu privire la protecţia copiilor în ostilităţi. Odată ce Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din anul 2000 la Convenţia privind drepturile copilului din 1989 [28] a fost adoptat şi a intrat în vigoare, comunitatea internaţională este pusă în faţa noilor provocări. În special, deja la momentul de faţă este necesară actualizarea acestuia. Or, prin adoptarea protocolului nu s-a urmărit decât crearea unei baze convenţionale viabile în lupta contra fenomenului implicării copiilor în conflictele armate contemporane. Comunităţii internaţionale, prin urmare, i-a revenit sarcina să minimalizeze, sau chiar să excludă atragerea copiilor în conflictele armate.

Noul ”arsenal” normativ va trebui să ţină cont de tipologia conflictelor armate contemporane, de obligativitatea programelor de reinserare socială a copiilor soldaţi, dar şi va stabili expres fundamentul şi angajarea răspunderii internaţionale a statelor, precum şi a persoanelor vinovate de atragerea copiilor în conflictele armate.

Şi nu în ultimul rând, pornind de la raţiuni de ordin religios, moral insistăm asupra sensibilizării atenţiei actorilor societăţii internaţionale contemporane vis-a-vis de acest moment al vieţii internaţionale. Or, scopurile fixate de regimurile internaţionale juridice actuale instituite pentru protecţia copiilor necesită ca comunitatea internaţională să le realizeze prudent, prin politici bine calculate, echilibrate, prin cooperare şi dialog continuu. Odată ce scopul a fost conturat şi au fost alese mijloacele pentru atingerea acestuia, atunci considerentele de cost nu trebuie să împiedice atingerea rezultatului scontat.

Dezaprobarea internaţională a implicării copiilor în conflictele armate s-a ciocnit de refuzul de a executa, de a reglementa consecinţele participării lor în ostilităţi. Mai multe prevederi recente ale tratatelor în materia drepturilor omului nu sunt compatibile cu regulile stabilite în convenţiile de drept umanitar adoptate mai devreme.

Se impune ideea că acest domeniu suferă, în anumite cazuri, de prea multă creaţie normativă. Totodată, anumite recomandări practice, ţinând cont de exigenţele drepturilor copiilor şi cele militare, astăzi ar fi binevenite. Cel puţin, statele ar trebui să-şi dezvolte propriile politici. [19, p. 12-13]

Complexitatea şi importanţa problemelor care sunt în joc, cât şi multitudinea de actori implicaţi necesită o abordare strategică. Este imperios ca principalii subiecţi vizaţi, cum sunt statele şi organizaţiile internaţionale să definească obiective pe termen scurt şi lung, să examineze cadrul

lor legislativ (care trebuie să fie conceput ca un cadru juridic complet, coerent şi accesibil) şi instituțional şi să lanseze procese de participare, care să poată mobiliza ansamblul partenerilor şi resurselor disponibile.

Guvernanții trebuie să fie sensibilizați pentru a iniția acțiuni concrete menite să atenueze rigorile războiului. Indubitabil, drepturile copilului trebuie să stea la baza deciziilor tuturor autorităților şi instituțiilor naționale, precum şi organismelor internaționale guvernamentale şi neguvernamentale.

Toți actorii dreptului internațional, în special cei care sunt în mod obişnuit în contact cu copiii, particularii au sarcina primordială de a crea un mediu de securitate, favorabil liberei dezvoltări a copilului şi de a minimaliza impactul conflictului armat asupra persoanei copilului.

Toate aceste acțiuni, abordate în ansamblul lor, constituie unica modalitate de a izbăvi omenirea de unul dintre cele mai înspăimântătoare pericole ce planează asupra sa – pericolul autoexterminării. Or, citându-l pe Ioan Bârsan: ”În ultimă instanță, răul nu trebuie să învingă binele”. [2, p. 24]

BIBLIOGRAFIE

1. Balan Oleg. Protecția drepturilor omului în conflictele armate. CEP USM. Chişinău, 2009. 214p.
2. Bârsan Ioan. Dreptul conflictelor armate. Sibiu: Editura Academiei Trupelor de Uscat, 1998. 464 p.
3. Bernadac Cristian. Medicii blestemați (experiențele medicale pe oameni în lagărele de concentrare). Bucureşti: Editura Politică, 1970. 216 p.
4. Bodean M. Protecția copiilor conform normelor de drept internațional şi problemele existente în legislația în vigoare a RM în acest domeniu. În: Revista Națională de Drept, nr.9 (36), 2003, p.50-58. 58 p.
5. Carta Africană a Drepturilor şi Bunăstării Copilului, adoptată în iulie, 1990, în cadrul Organizației Unității Africane (OUA), la Addis-Abeba (Etiopia), intrată în vigoare la 29 noiembrie 1999. [On-line]: http://www1.umn.edu/humanrts/africa/afchild.htm. (Vizitat la 03.05.2015).
6. Cauia Alexandr. Statutul juridic al combatantului în conflictele armate contemporane. Teza de doctor în drept. Chişinău, 2011. 185 pag.

7. Ciugureanu-Mihăiluță Carolina. Drepturile copiilor afectați de conflictul armat. În: Revista Națională de Drept, nr.5 (80), 2007, p.69-71. 88 p.
8. Cloşcă Ionel, Suceavă Ion. Dreptul internațional umanitar. Bucureşti: Şansa–SRL, 1992. 528p.
9. Comitetul Internațional al Crucii Roşii. Protecția populației civile în perioada conflictului armat. A XXVI-a Conferință Internațională a Crucii Roşii, Rezoluția Nr.2. Geneva, 3-7 decembrie 1995. [On-line]: https://www.icrc.org/eng/resources/documents/resolution/26-international-conference-resolution-2-1995.htm. (Vizitat la 21.02.2015).
10. Convenția IV de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20IV.pdf. (Vizitat la 05.05.2015).
11. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Nr.408 din 12.12.1990. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.12.1990, nr.12. [On-line]: http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-1989.php. (Vizitat la 05.05.2015).
12. Cuşmir L. Dreptul internațional şi femeile participante la acțiunile armate. În: Legea şi Viața, nr.1 (139), 2003, p.47-50. 50 p.
13. Diaconescu Gheorghe. Genocidul. Bucureşti: Editura Militară, 1991. 192 p.
14. Dianu Tiberiu. Protecția penală internațională a drepturilor omului. Bucureşti: Lumina Lex, 1996. 72 p.
15. Even Wars Have Limits: Children in the Midst of Conflict. Canadian Red Cross Global Education. 5 p. [On-line]: http://www.redcross.ca/cmslib/general/facilitator_notes.pdf. (Vizitat la 07.05.2015).
16. Fin Emmanuel. La protection de l'enfant prisonnier de querre en droit international hummanitare. [On-line]: http://www.infotheque.info/ressource/3396.html. 31 p. (Vizitat la 24.04.2015).
17. Frunzeti Teodor. Arta militară contemporană. În: Revista de ştiințe militare. Editată de Secția de Ştiințe Militare a Academiei Oamenilor de Ştiință din România. Nr.1 (18), 2010. ISSN 1582-7410. [On-line]: http://www.aos.ro/site_mod/site_mod_eng/anale/revista/reviste/1-2010/1-2010.pdf. 180 p. (Vizitat la 14.05.2015).
18. Gutman Roy. A witness to genocide (the 1993 Pulitzer Prise – winning Dispatches on the „Ethnic Cleansing" of Bosnia). New-York: Macmillan Publishing Company; Toronto: Maxwell

Macmillan Canada; New-York, Oxford, Singapore, Sidney: Maxwell Macmilan International, 1997. 180 p.

19. Happold Matthew. Child prisoners in War. În: Prisoners in War, Oxford: Oxford University Press, 2010. [On-line]: http://ssrn.com/abstract=1321546. (Vizitat la 24.04.2015).
20. Henckaerts Jean-Marie, Doswald-Beck Louise. Customary International Humanitarion Law. Volume I: Rules. United Kindom: Cambridge University Press, 2005. ISBN 978-0-521-80899-6. 689 p.
21. Info USA. Statistics. [On-line]: http://www.4uth.gov.ua/usa/english/facts/stats.htm. (Vizitat la 07.05.2015).
22. Kraus Ota, Kulka Erich. Fabrica morții (o mărturie despre Auschwitz). Bucureşti: PACO-2000, 1993. 304 p.
23. Mazilu Dumitru. Dreptul păcii. De la dreptul războiului şi al păcii la dreptul păcii. – Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983. 408 p.
24. Mermet Joël. Protocole facultatif a la Convention relative aux droits de d'enfant concernant l'implication d'enfants dans les conflits armes: quell progress pour la protection des droits de l'enfant? [On-line]: http://www.ridi.org/adi/articles/2002/200206mer.htm. (Vizitat la 05.05.2015).
25. Mocanu E. Protecția copiilor pe timp de conflict armat. În: Tendințe actuale de dezvoltare a dreptului internațional umanitar. Lucrările mesei rotunde. Chişinău: ULIM, 29.11.2004. – Chişinău, 2005.
26. Neag Mihai, Virca Ioan. Noi provocări în tactica Forțelor Terestre în contextul integrării euroatlantice. În: Buletin Ştiințific, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", nr. 2, 2004. [On-line]: http://www.armyacademy.ro/buletin/2_2004/. (Vizitat la 23.03.2015).
27. Oprea Ion, Panfil C.-G., Radu R., Zăstroiu V. Noul dicționar universal al limbii române. Bucureşti: Litera Internațional, 2006. 1676 p.
28. Protocolul facultativ cu privire la implicarea copiilor în conflictele armate din 2000 la Convenția privind drepturile copilului din 1989. [On-line]: http://www.cab1864.eu/upload/PROTOCOL%20FACULTATIV%20CU%20PRIVIRE%20LA%20IMPLICAREA%20COPIILOR%20IN%20CONFLICTE%20ARMATE%20LA%20CONVENTIA%20PRIVIND%20DREPTURILE%20COPILULUI.pdf. (Vizitat la 05.05.2015).
29. Protocolul adițional (I) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 170 state-părți. [On-line]:

http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Aditional%20I.pdf. (Vizitat la 16.05.2015).

30. Protocolul adițional (II) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 165 state-părți. [On-line]: http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Aditional%20II.pdf. (Vizitat la 16.05.2015).
31. Protocolul facultativ la Convenția cu privire la drepturile copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor şi pornografia infantilă. Adoptat la New York la 25 mai 2000. Semnat de Republica Moldova la 08 februarie 2002. Ratificat prin Legea nr. 29-XVI din 22 aprilie 2007. [On-line]: http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010000_Protocol%20facultativ%20la%20c%20cu%20privire%20la%20drepturile%20copilului%20referitor%20la%20exploatarea%20sexuala%20a%20copiilor.pdf. (Vizitat la 24.01.2016).
32. Rezoluția nr.1612 a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite privind copiii şi conflictele armate, adoptată la 26 iulie 2005. În vigoare de la 22.09.2005. [On-line]: http://lege5.ro/Gratuit/gy4tmnjs/rezolutia-nr-1612-2005-a-consiliului-de-securitate-al-organizatiei-natiunilor-unite-adoptata-la-26-iulie-2005. (Vizitat la 21.04.2015).
33. Rusu L. Participarea copiilor în conflictele armate. În: Legea şi Viața, nr.10 (166), 2005, p.31-32. 58 p.
34. Statutul Curții Internaționale Penale, adoptat la 17 iulie 1998, în vigoare din 01 iulie 2002. [On-line]: http://lege5.ro/Gratuit/ge3tqmbu/statutul-de-la-roma-al-curtii-penale-internationale-din-17071998-. (Vizitat la 23.08.2014).
35. Statutul Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie, adoptat de Consiliu de Securitate al Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr.827 din 25 mai 1993. [On-line]: http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statut_sept08_fr.pdf. (Vizitat la 21.04.2015).
36. Statutul Tribunalului Internațional pentru Rwanda, adoptat de Consiliu de Securitate al Organizației Națiunilor Unite prin Rezoluția nr.955 din 08 noiembrie 1994. [On-line]: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf. (Vizitat la 23.08.2014).
37. Şova L. Principiul protecției copilului – principiu fundamental al protecției refugiaților. În: Revista Națională de Drept, nr.12 (15), 2001, p.41-42. 70 p.

38. Tapa Blaise Gouleu. La protection Internationnale des Populations Civiles dans les Conflits Armés. Université de Nantes France – 3 eme Cycle Droits Fondamentaux, 2003. [On-line]: http://www.memoireonline.com/10/07/636/m_protection-internationale-populations-civiles-conflits-armes1.html. (Vizitat la 07.05.2015).
39. Torrelli Maurice. Le droit international humanitare. Presses Universitaires de France: Puf collection que sais-je, 1989. 128 p.
40. Țarălungă Victoria. Definiția noțiunii de „copil" în lumina prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. În: Legea şi Viața, nr.9 (201), 2008, p.46-50. 58 p.
41. Van Bueren Geraldine. The international legal protection of children in armed conflicts. În: International and Comparative Law Quarterly. Cambridge University Press, 1994, Nr. 43(4). p.809-826.
42. Wessels Mike. Child soldiers. În: Bulletin of the Atomic Scientists, Chicago, Nov/Dec-97. [On-line]: http://pangaea,org/street_children/africa/armies.htm. (Vizitat la 23.08.2014).
43. Zaharia Virginia. Cadrul juridic al protecției copiilor implicați în conflictele armate. În: Conferința internațională ştiințifico-practică „Probleme actuale ale legislației naționale în contextul procesului integraționist european". Consacrată memoriei ilustrului jurist, savant şi pedagog Constantin Florea. Chişinău, 15.12.2007. Chişinău, Editura: CEP USM, 2008, pp.222-225.
44. Zaharia Virginia. Condițiile angajării răspunderii juridice pentru implicarea copiilor în conflictele armate. În: Conferință ştiințifică "Integrare prin cercetare şi inovare". Rezumate ale comunicărilor. Ştiințe juridice. Ştiințe economice. Chişinău, 26-28 septembrie 2013. Chişinău, Editura: CEP USM, 2013, pp. 37-39.
45. Zaharia Virginia. Conținutul juridic al protecției generale şi speciale a copiilor în Convențiile de la Geneva privind protecția victimelor conflictelor armate din 12 august 1949. În: Colocviu Internațional „Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie şi practică". Dreptul internațional umanitar la 60 de ani de la semnarea Convențiilor de la Geneva. Chişinău, 30-31.10.2009. Chişinău, Editura: "Grafema Libris" SRL, 2010, pp.141-147.
46. Zaharia Virginia. Copilul – subiect al protecției umanitare speciale. Teoria şi practica administrării publice. În: Materiale ale conferinței ştiințifico-practice cu participare internațională. Chişinău, Academia de Administrare Publică de pe lîngă Preşedintele Republicii Moldova, 20 mai 2013, pp.218-220.
47. Zaharia Virginia.. Cultul martirilor şi mecanismul de recrutare a copiilor-soldați. În: Culegere de comunicări ştiințifice „Diversitatea ştiințelor socio-umane: probleme şi soluții pentru

dezvoltarea europeană". Conferința științifică "Pace, Prosperitate, Drepturi ale Omului, Creativitate şi Inovare – Răspunsuri Europene Provocărilor Globale". Chişinău, Universitatea "Perspectiva - INT", 07.05.2009. Chişinău, 2009, pp.157-162.

48. Zaharia Virginia. Participarea minorilor la conflictele armate în vizorul Curții Penale Internaționale: de la prevederi statutare la practică. Situația în Republica Democrată Congo. Conferința științifică interuniversitară „Integrarea europeană – oportunități pentru dezvoltarea Republicii Moldova". Chişinău, Universitatea „Perspectiva-INT" 06.05.2010. În: Publicație periodică de ştiințe socio-umane contemporane "Pespectiva academică", Vol.I. Chişinău: Perspectiva, 2010, pp. 113-115.
49. Zaharia Virginia. Principiile organizării controlului în materia implicării copiilor în conflictele armate. În: Conferință științifică cu participare internațională, consacrată aniversării a 65-a a USM „Creşterea impactului cercetării şi dezvoltarea capacității de inovare". Chişinău, 21-22 septembrie 2011. Rezumatele comunicărilor. Ştiințe sociale, Vol.I. Chişinău: CEP USM, 2011, pp.43-46.
50. Zaharia Virginia. Programe şi strategii de reabilitare a copiilor afectați de conflictele armate. Perspective şi realități. Studia Universitatis, seria Ştiințe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova, nr.8 (58). (Categoria B), Chişinău, Editura: CEP USM, 2012, pp.80-83.
51. Zaharia Virginia. Protecția copiilor în dreptul internațional umanitar prin prisma conflictelor armate contemporane. În: Simpozionul Internațional „Universul Ştiințelor", ediția a VI-a din 06 septembrie 2015, Iaşi: Asociația Cultural-Ştiințifică „Vasile Pogor", pp.408-412.
52. Zaharia Virginia. Regulile aplicabile recrutării copiilor-soldați în dreptul internațional umanitar. În: Studia Universitatis, Revistă ştiințifică, Seria Ştiințe Sociale, Universitatea de Stat din Moldova, nr.8 (28). (Categoria B), Chişinău, Editura: CEP USM, 2009, pp.23-26.
53. Гунько Ольга Е. Запрещение вербовки детей-солдат: санкции за нарушения. [On-line]: www.icrc.org/web/rus/sisternso.nsf/htmlall/russia-universities-170707/$File/Part_2.pdf. (Vizitat la 05.05.2015).
54. Котляров И.И., Ходжабегова К.Л. Международное гуманитарное право. Москва: Юнити-Дана, 2010. 143 р.
55. Робул Александра. Международная защита прав ребёнка в современном мире. În: Белорусский Журнал Международного права и международных отношений, 2002, №2. [On-line]: http://evolutio.info/content/view/495/53/. (Vizitat la 05.05.2015).
56. Старовойтов Олег. К вопросу о трактовке понятий «ребёнок» в Международном праве. În: Белорусский журнал международного права и международных отношений, 2000, №2.

[On-line]: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=351&Itemid=51. (Vizitat la 01.08.2014).

57. Старовойтов Олег. Международная защита прав ребёнка как институт Международного Права. În: Белорусский Журнал Международного права и международных отношений, 2002, №3. [On-line]: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=503&Itencid=5. (Vizitat la 05.05.2015).
58. Шакуро Елена. Женщины и дети-беженцы в вооружённых конфликтах. // Белорусский журнал международного права и международных отношений, 2001, №3. [On-line]: http://evolutio.info/content/view/445/52/. (Vizitat la 24.04.2015).

ADNOTARE

Zaharia Virginia, ”Protecția specială a copiilor în dreptul internațional umanitar”. Teză de doctor în drept. Chişinău, 2016. Specialitatea 552.08–Drept internațional şi european public.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, lista bibliografică, care cuprinde 149 surse, 6 anexe, 122 pagini de text de bază.

Rezultatele cercetărilor efectuate sunt expuse în 17 articole ştiințifice în revistele de specialitate şi materialele conferințelor ştiințifice naționale şi internaționale.

Cuvinte-cheie: copil, protecția internațională, conflict armat, combatant, victimă a conflictului armat, recrutare, infracțiune internațională, răspundere internațională.

Domeniul de studiu: specialitatea 552.08 – Drept internațional şi european public.

Domeniul de cercetare. Lucrarea reprezintă o abordare ştiințifică a instituției protecției copilului în dreptul internațional umanitar.

Scopul şi obiectivele tezei. Scopul lucrării de doctorat constă în cercetarea aprofundată şi multiaspectuală a conținutului protecției speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar, fapt ce va contribui la argumentarea ştiințifică a instituției protecției juridice a copilului în dreptul internațional umanitar. În acest sens fixăm obiectivele: definirea termenului „copilul” prin prisma reglementărilor de drept internațional; analiza mecanismului recrutării copiilor soldați; analiza statutului juridic al copilului soldat; evaluarea practicii statelor care admit sau tolerează participarea directă a copiilor la ostilități; analiza măsurilor privind interzicerea recrutării copiilor-soldați; analiza sancțiunilor de drept internațional şi național în materia recrutării copiilor în conflictele armate.

Noutatea şi originalitatea ştiințifică a lucrării o constituie abordarea interramurală şi interdisciplinară a conceptelor: copil, recrutare, protecția generală a victimelor conflictelor armate, protecția specială a copiilor în conflictele armate.

Problema ştiințifică importantă soluționată în teză constă în determinarea conținutului instituției protecției speciale a copilului în cadrul dreptului internațional umanitar, evidențierea necesității reglementării exprese a situațiilor întâlnite în conflictele armate contemporane în care copilul necesită protecție suplimentară, cu înaintarea recomandărilor concrete, fapt care permite să fie ameliorată înțelegerea de către teoreticienii şi practicienii din domeniul dreptului internațional a numeroaselor acte normative cu un conținut, deseori, confuz şi contradictoriu în vederea interpretării, aplicării şi cercetării corecte a conceptelor tratate în teză.

Semnificația teoretică a lucrării. Studiul efectuat are un profund caracter ştiințific, în mod special referindu-se la abordarea inovatoare a mecanismelor de protecție a copiilor în perioada conflictelor armate. Teza propusă spre susținere este un demers ştiințific aprofundat centrat pe conceptul de copil şi conținutul protecției juridice internaționale speciale a copilului.

Valoarea aplicativă a lucrării. Teza este destinată studenților, masteranzilor, doctoranzilor, dar şi cadrelor didactice atât în cadrul instituțiilor de învățământ cu auditoriu civil, precum şi de instituțiile cu profil militar. Evident, studiul poate fi util practicienilor în momentul în care aceştia sunt preocupați de rezultatele investigațiilor ştiințifice în materia protecției internaționale speciale a copiilor în dreptul internațional umanitar.

Implementarea rezultatelor ştiințifice se înscrie prin excelență în direcțiile de cercetare a Departamentului Drept Internațional şi European a Universității de Stat din Moldova, contribuind deja la îmbunătățirea curriculumului la disciplina drept internațional umanitar.

АННОТАЦИЯ

Захария Виржиния, «Специальная защита детей в международном гуманитарном праве». Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2016.

Специализация 552.08 - Международное и европейское публичное право.

Структура работы: введение, три главы, заключения и рекомендации, список литературы, который содержит 149 источника, 6 приложений, 122 страниц основного текста.

Результаты исследования изложены в 17 научных статьях и материалах национальных и международных научных конференций.

Ключевые слова: ребенок, международная защита, вооруженный конфликт, комбатант, жертва, вербование, международное преступление и ответственность.

Специализация: 552.08 – Международное и Европейское публичное право.

Область исследования: Работа представляет собой научный подход к правовому институту защиты детей в международном гуманитарном праве.

Цель и задачи работы: Цель данной работы заключается в углубленом и многостороннем исследовании содержания специальной защиты детей в рамках международного гуманитарного права, что позволит научно обосновать институт юридической защиты детей в соответствии с международным гуманитарным правом. В связи с этим фиксируем следующие задачи: определение понятия «ребенок» в рамках международногоо гуманитарного права; рассмотрение механизма вербования детей-солдат; анализ правового статуса детей-солдат; оценивание практики государств допускающих или позволяющих прямое участие детей в вооруженном конфликте; исследование мер направленных на предотвращение вербования детей солдат; правовой анализ санкций предусмотренных внутренним и международным правом при вербовании детей в вооруженных конфликтах.

Научная новизна и оригинальность работы обусловленна межотраслевым и междисциплинарным исследованием понятий: ребенок, вербование, общая защита жертв вооруженных конфликтов, специальная защита детей в вооруженных конфликтах.

Разрешенная научная проблема: определение содержания правового института специальной защиты ребенка в рамках международного гуманитарного права, подчеркивая необходимость регулирования ситуаций, возникающих в ходе современных вооруженных конфликтов в которых ребенок нуждается в дополнительной защите, с предложением конкретных рекомендаций, что позволит усовершенствовать понимание правоведами и практикующими юристами специализированных в международном праве, многочисленных противоречивых и неясных актов для правильного толкования, применения и исследования понятий рассмотренных в диссертации.

Теоретическая значимость работы: Данное исследование имеет глубокий научный характер, содержащий инновационный подход к механизмам защиты детей во время вооруженных конфликтов. Диссертация акцентирована на понятии ребенка и содержание специальной международно-правовой защиты ребенка.

Прикладное значение работы Диссертация предназначена студентам, магистрам, аспирантам, преподавателям в рамках учебных заведений с гражданским и военным профилем. Очевидно, что исследование может быть полезным для практиков, при исследовании результатов научных исследований касающихся специальной международной защиты детей в международном гуманитарном праве.

Внедрение научных результатов. Работа вписывается в рамки научного исследования проводимого Департаментом Международного и Европейского Права Государственного Университета Молдовы и уже способствовала обогащению программы курса Международное гуманитарное право.

ANNOTATION

Zaharia Virginia, "Special protection of children in international humanitarian law".
PhD in law thesis. Chisinau 2016. Specialty: 552.08. International and European Public Law.

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 149 sources, 6 annexes, 122 pages of basic text.

The research results have been reflected in 17 scientific articles published in specialized magazines as well as in materials of various national and international scientific conferences.

Key words: child, international protection, armed conflict, combatants, victim, recruitment, international crime, international liability.

Research area: Speciality 552.08 – International and European public law.

Scope of the research: This work represents a scientific approach to child protection institution in International Humanitarian Law.

Goal and objectives of the thesis: The purpose of this PhD thesis is to research in-depth and multidimensional content the special protection of children under International Humanitarian Law, which will contribute to the scientific rationale for the institution legal protection of children under international humanitarian law. To this end, the objectives pursued through this research are the following: providing a definition of a child in the light of international law instruments; analyzing the mechanism of recruiting children as soldiers; analyzing the legal status of a child-soldier; assessing the practices of states that allow or tolerate the direct participation of children in hostilities; analyzing the measures prohibiting recruitment of children – soldiers; analyzing the international and national law sanctions regulating the issue of child recruitment.

Scientific novelty and originality of the paper refers to the crosscutting and interdisciplinary approach of the concepts of child, recruitment, general protection of victims of armed conflicts, special protection of children in armed conflicts.

Scientific problem solved in the thesis is the determination of the level of organization of special protection of the child under international humanitarian law, stressing the need for regulating explicit situations encountered in contemporary armed conflicts requires additional child protection by submitting concrete recommendations, which allows to improve the understanding by theorists and practitioners of international law containing numerous acts often confused and contradictory for interpretation, application and research of the correct treated concepts.

Theoretical significance of the paper: the study has a profound scientific approach, specifically referring to the innovative approach to protection mechanisms for children during armed conflicts. The thesis is proposed for supporting a scientific approach focused on the concept of child-depth content and special international legal protection of the child.

Applicative value of the paper The thesis is for students, masters, PhD, lecturers and educational institutions both in the auditorium of civil and military institutions profile. Obviously, the study may be useful to practitioners when they are concerned about the results of scientific investigations in the matter of special international protection of children under International Humanitarian Law.

Implementation of scientific results excellently fits the directions of the researches conducted by the staff of the Department of International and European Law of the State University of Moldova, hence successfully contributing to the improvement of the existing curriculum of international humanitarian law discipline.

ZAHARIA VIRGINIA

PROTECȚIA SPECIALĂ A COPIILOR ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

SPECIALITATEA 552.08 – DREPT INTERNAȚIONAL ŞI EUROPEAN PUBLIC

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar: 08.08.2016 Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset. Tiraj 50 ex.

Coli de tipar: 2,0 Comanda nr. 101/16

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova

mun. Chişinău, str. A.Mateevici 60, MD-2014